

security of the enterprise], Bezpekoznavstvo: teoriia ta praktyka. 2014, Available at : http://thesis.at.ua/publ/2014_r_bezpekoznavstvo_teorija_ta_praktika

14. Vasylytsiv, T. H. (2008), Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia [Economic Security of Ukraine's Entrepreneurship: Strategy and Strengthening Mechanisms], Aral, Lviv, [in Ukrainian].

15. Zhykhor, O. B., Kutsenko, T. M. (2013), Ekonomichna bezpeka [Economic security], KhIBS UBS NBU, Kharkiv, [in Ukrainian].

16. Diachenko, K. Pushkar, T. (2014), Faktory zovnishnoho ta vnutrishnoho seredovyshch ekonomichnoi bezpeky budivelnikh pidpriemstv [Factors of external and internal environment of economic safety of construction enterprises], Kharkivskiy natsionalnyi universytet miskoho hospodarstva im. O. M. Beketova, Available at : <http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Diachenko.pdf>.

Дані про автора

Макарчук Олена Вікторівна,

аспірантка кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і оподаткування Української академії друкарства
e-mail: makarchuk.o.v1991@gmail.com

Данные об авторе

Макарчук Елена Викторовна,

аспірантка кафедри фінансово-економічної безпеки, учета и налогообложения Украинской академии книгопечатания
e-mail: makarchuk.o.v1991@gmail.com

Data about the author

Elena Makarchuk,

post-graduate student of the Department of financial and economic security, accounting and auditing Ukrainian Academy of Printing
e-mail: makarchuk.o.v1991@gmail.com

УДК 338.2:339.9

DOI: 10.5281/zenodo.1304217

ЗАРІЧНА О.В.

Економічна безпека в контексті розвитку транскордонного співробітництва: проблеми та перспективи

Предмет дослідження – статтю присвячено дослідженню проблем та перспектив розвитку транскордонного співробітництва. Актуальність дослідження обумовлюється глобалізацією світового економічного простору, яка проявляється через масштабування обсягів та диверсифікацію форм міжнародної взаємодії на всіх рівнях: загальнодержавному, локальному та регіональному.

Метою написання статті є вивчення особливостей та взаємозв'язок транскордонного співробітництва з економічною безпекою України в глобалізаційних умовах.

Методологія проведення роботи – положення теорій економічного розвитку та концепцій розвитку підприємництва на основі транскордонного партнерства. Формування гіпотези, щодо дослідження економічної безпеки в контексті розвитку транскордонного співробітництва та обґрунтування пропозиції щодо посилення ролі розвитку транскордонного партнерства у забезпеченні економічного зростання та вирішення соціальних проблем.

Результати роботи – особливу увагу приділено аналізу пріоритетних напрямків використання природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу України в контексті співпраці із сусідніми державами. Зроблено акцент на особливостях розвитку євро регіонів, як інноваційної форми транскордонної співпраці. Запропоновано та обґрунтовано заходи, спрямовані на підвищення економічної безпеки у співпраці з прикордонними територіями. Зазначено, що відносини на міжрегіональному рівні створюють основу для розвитку двостороннього та багатостороннього співробітництва, яке повинне бути спрямоване на реалізацію ініціатив та інноваційних проектів по прикордонній торгівлі та спрощенні процедур митного оформлення для суб'єктів транскордонного співробітництва.

Висновки – головним чинником у формуванні рівня національної безпеки та, як наслідок інвестиційного клімату держави є збалансованість у поєднанні сфер інтересів учасників прикордонного співробітництва, євро регіонів та економічного потенціалу держави.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, економічна безпека, євро регіон, економічний потенціал.

Экономическая безопасность в контексте развития трансграничного сотрудничества: проблемы и перспективы

Предмет исследования – статья посвящена исследованию проблем и перспектив развития трансграничного сотрудничества. Актуальность исследования определяется глобализацией мирового экономического пространства, которая проявляется через масштабирование объемов и диверсификации форм международного взаимодействия на всех уровнях: общегосударственном, локальном и региональном.

Целью написания **статьи** является изучение особенностей и взаимосвязь трансграничного сотрудничества с экономической безопасностью Украины в глобализационных условиях.

Методология проведения работы – положения теорий экономического развития и концепций развития предпринимательства на основе трансграничного партнерства. Формирование гипотезы, по исследованию экономической безопасности в контексте развития трансграничного сотрудничества и обоснование предложения по усилению роли развития трансграничного партнерства в обеспечении экономического роста и решения социальных проблем.

Результаты работы – особое внимание уделено анализу приоритетных направлений использования природно–ресурсного и социально–экономического потенциала Украины в контексте сотрудничества с соседними государствами. Сделан акцент на особенностях развития еврорегионов, как инновационной формы трансграничного сотрудничества. Предложено и обосновано мероприятия, направленные на повышение экономической безопасности в сотрудничестве с пограничными территориями. Отмечено, что отношения на межрегиональном уровне создают основу для развития двустороннего и многостороннего сотрудничества, которое должно быть направлено на реализацию инициатив и инновационных проектов по приграничной торговле и упрощенные процедуры таможенного оформления для субъектов трансграничного сотрудничества.

Выводы – главным фактором в формировании уровня национальной безопасности и, как следствие инвестиционного климата государства является сбалансированность в сочетании сфер интересов участников приграничного сотрудничества, еврорегионов и экономического потенциала государства.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, экономическая безопасность, еврорегион, экономический потенциал.

Economic security in the context of cross–border cooperation: problems and prospects

The subject of the research – the article is devoted to research of problems and prospects of development of cross–border cooperation. The urgency of the study is conditioned by the globalization of the world economic space, which manifests itself through volume scaling and diversification of forms of international interaction at all levels: national, local and regional.

The purpose of the article is to study the peculiarities and interconnection of transborder cooperation with Ukraine's economic security in a globalized environment.

Methodology of work – the position of the theories of economic development and the concepts of entrepreneurship development on the basis of the transborder partnership. Formation of the hypothesis regarding the study of economic security in the context of the development of cross–border cooperation and justification of the proposal to strengthen the role of cross–border partnership development in ensuring economic growth and solving social problems.

The results of the work – special attention is paid to the analysis of priority areas of use of natural resources and socio–economic potential of Ukraine in the context of cooperation with neighboring states. The emphasis is placed on the peculiarities of the development of Euroregions as an innovative

form of cross-border cooperation. Measures aimed at increasing economic security in cooperation with border areas are proposed and substantiated. It was noted that relations at the interregional level provide the basis for the development of bilateral and multilateral cooperation, which should be aimed at implementation of initiatives and innovative projects on border trade and simplified customs clearance procedures for subjects of cross-border cooperation.

Conclusions are the main factor in shaping the level of national security and as a result of the investment climate of the state there is a balance in the combination of interests of the participants of the border cooperation, Euroregions and the economic potential of the state.

Key words: cross-border cooperation, economic security, Euroregion, economic potential.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації світового економічного простору розвиток відносин України з близькими закордонними країнами набуває все більшого значення, яке проявляється в першу чергу через масштабування обсягів та диверсифікацію форм міжнародної взаємодії на загальнодержавному, локальному та регіональному рівнях. Міжнародні взаємозв'язки в першу чергу здійснюють вагомий вплив на соціально-економічний розвиток нашої держави, а також допомагають визначити найбільш перспективні напрямки використання природно-ресурсного потенціалу. Саме тому на сьогодні постає важливе питання вивчення особливостей транскордонного співробітництва України з сусідніми державами та забезпечення економічної безпеки національного господарства України в контексті міждержавної співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням транскордонного співробітництва присвячено багато наукових праць українських науковців таких як Н.А. Мікули та В. Борщевського, Т. Васильціва [1], Е.В. Лаврова [2], В.М. Кривцова [3], які досліджували проблеми розвитку транскордонного співробітництва України з країнами ЄС, впливу цих взаємовідносин на формування економічної безпеки та розвиток економічного потенціалу країни в цілому.

Метою написання *статті* є вивчення особливостей та взаємозв'язок транскордонного співробітництва з економічною безпекою України в глобалізаційних умовах.

Виклад основного матеріалу. Початок розвитку транскордонного співробітництва в Україні настав у 2004 році коли вона отримала спільний кордон з країнами-членами Європейського Союзу, а її прикордонні регіони стали основними об'єктами регіональної політики. Після прийняття у 2004 році Закону «Про транскордонне співробітництво», який визначав правові, організаційні та економіч-

ні відносини у сфері транскордонного співробітництва для України, і особливо для її регіонів створились додаткові можливості використання свого потенціалу, можливість виходу зі своїми товарами на закордонні ринки шляхом поглиблення взаємовідносин та пристосування європейського законодавства у сфері регіональної політики.

Згідно закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. №1861-IV: транскордонне співробітництво – спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством [4]. Напрямок спільних дій повинен в першу чергу забезпечити економічну безпеку тим регіонам, які є найбільш наближеними до кордону, допомогти визначити найбільш раціональні методи та форми спільного використання природно-ресурсного потенціалу і відповідно створення умов для збереження соціально-культурних надбань країни. А це забезпечується економічною безпекою інтересів обох сторін: регіонів України та держав ЄС.

В цілому транскордонна співпраця здійснюється на чотирьох основних рівнях: міжнародний, загальнодержавному, регіональному та локальному. На кожному з цих рівнів транскордонне співробітництво по різному впливає на процеси, які характеризують не тільки соціально-економічну сторону, але і правову, ресурсну, інноваційну тощо.

Міжнародна форма транскордонного співробітництва передбачає реалізацію політики загальноєвропейських інтересів, при якій здійснюються координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору [5].

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Загальнодержавний рівень транскордонного співробітництва передбачає узгодження національних інтересів держави з національною політикою європейських країн, в ході якого визначаються та розробляються основні пріоритетні шляхи вирішення економічних питань розвитку держави та гармонізація національних та регіональних цілей. На сьогодні загальнодержавний рівень транскордонного співробітництва не є досконалим, адже питання національної економічної безпеки співпраці ще повністю не вирішені і потребують перегляду, а тому здійснюються лише у декларативній формі, яка містить описовий характер та не впливає на перебіг подій, що відбуваються.

Як зазначає Н.А. Мікула однією з форм реалізації транскордонного співробітництва на регіональному рівні є ерорегіони, діяльність яких спрямована на розробку спеціальних комплексних програм економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, реалізацію конкретних транскордонних економічних проектів, вирішення проблем зайнятості, інфраструктури та екології [5].

Україна з початку свого співробітництва має 7 транскордонних регіонів (українсько-польський, українсько-словацький, українсько-угорський, українсько-румунський, українсько-молдавський, українсько-білоруський, українсько-російський) та 11 єврорегіонів (Буг, Карпатський єврорегіон, Верхній Прут, Дністер, Нижній Дунай, Донбас, Слобожанщина, Ярославна, Дніпро, Тиса).

Кожен утворений єврорегіон має свої особливості та характерні ознаки, що допомагають визначити напрямок міжнародної взаємодії, а також визначити та розробити на основі пріоритетних напрямків ефективні інноваційні програми розвитку регіональної економіки прилеглих регіону. Такими особливостями є:

- здійснення правового регулювання з врахуванням умов чинного законодавства країни до складу якої він входить;
- утворений єврорегіон не призводить до формування нового адміністративно-територіального утворення як юридичної особи;
- структура єврорегіону займається виконанням функцій, які спрямовані на вирішення координаційних завдань, та не може здійснювати прямий вплив на діяльність інших органів влади;
- вирішення політичних питань не впливає на національні інтереси держави;

– кожен єврорегіон має чітко визначені інтереси, які направлені на зміцнення взаємодії довіри та безпеки між країнами, вироблення спільної стратегічної мети щодо просторового розвитку транскордонного регіону, визначення ефективної стратегії використання водних, енергетичних і людських ресурсів та розроблення інноваційних програм спільного розвитку підприємницької діяльності.

Важливим на регіональному рівні є формування відносин двостороннього та багатостороннього співробітництва, яке спрямовується на реалізацію ініціатив та інноваційних проектів по прикордонній торгівлі та спрощені процедур митного оформлення. Крім того, регіональна політика транскордонного співробітництва передбачає виділення можливостей для регулювання процесів пов'язаних з вільним рухом людей, товарів, послуг і капіталів, дає можливість отримувати блага від діяльності прикордонних ринків, та сприяє підвищенню рівня якості життя населення біля кордонів. Кожна з цих складових потребує детального аналізу та обґрунтування, адже від прийнятих рішень та вчинених дій залежить подальший розвиток прикордонних територій.

Як було вище зазначено важливим питанням при міжнародному співробітництві є питання прикордонної торгівлі. Це забезпечується через можливість збільшення кількості пропускних пунктів через кордони, розвиток шляхів, які перетинають кордон та наявність сервісної інфраструктури, діяльність якої буде пов'язана з наданням послуг щодо страхування, перевезення та зберігання. Безперечно важливим при прикордонній торгівлі є запровадження прозорих та спрощених митних процедур, які згідно Угоди про асоціацію співробітництва України та ЄС мають бути пропорційними, передбачуваними, застосовуватися уніфіковано та ефективно, що в свою чергу сприятиме захисту законної торгівлі, уникненню непотрібних або дискримінаційних навантажень на об'єкти господарювання. Згідно з умовами виконання Угоди станом на 01 січня 2018 року виконано 29% зобов'язань України щодо наближення законодавства у сфері митних питань до права ЄС. Згідно з Планом заходів з виконання Угоди про асоціацію саме в 2018 році необхідно реалізувати значний обсяг зобов'язань України в цій сфері, що передбачає завершення процедури імплементації положень Регламентів 952/2013, яким встановлюється Митний кодекс Союзу, 1186/2000, що

встановлює систему Співавторства для звільнення від сплати мит, 608/2013 про митний контроль за дотримання правил інтелектуальної власності.

Крім того, в галузі митного регулювання суттєво знижені внутрішні для ЄС державні кордони і бар'єри, успішно реалізовані спільні регіональні принципи субсидіарної, децентралізації влади, сформовані на зовнішніх кордонах ЄС смуги добросусідства та інтенсивного розвитку взаємозв'язків європейських спільнот з прикордонними державами.

Щодо локального рівня міжнародної співпраці, то тут важливу роль мають умови співпраці суб'єктів прикордонних територій на основі прямих угод між такими відомствами як торгово-промисловими палатами, митними та прикордонними службами, культурно-освітніми товариствами, організаціями з охорони навколишнього середовища тощо. З огляду досліджень в галузі транскордонного співробітництва визначено, що в більшості випадків на місцевому рівні така співпраця здійснюється у формі виконання проектів шляхом створення прямих контактів з «робочими групами – організаціями», діяльність яких спрямована на спільні дії у випадку виникнення надзвичайних ситуацій. На сьогодні співробітництво на локальному рівні здійснюється в рамках виконання проектів програм Європейського Союзу – INTERREG, TASIC CBC, Програма сусідства Україна – Румунія.

Прикордонна торгівля як засіб здійснення транскордонного співробітництва вимагає визначення основних механізмів забезпечення економічної безпеки у співпраці з прилеглими територіями. Економічна безпека – це складова частина національної безпеки, яка забезпечує захищеність національних інтересів та формуючий механізм їхньої реалізації, підтримує соціально-економічну стабільність суспільства.

Економічна безпека на рівні регіону або територіального утворення являє собою сукупність внутрішніх і зовнішніх чинників, які здійснюють вагомий вплив на соціально-економічний потенціал регіону, його стабільність та стійкість, а отже здійснює захист регіональних економічних інтересів. За для забезпечення і зміцнення економічної безпеки як на державному так і регіональному рівнях між прикордонними територіями розробляються міжнародні галузеві і міжгалузеві проекти. Відповідно до цих проектів країни-учасники зможуть спільно протистояти внутрішнім і зовнішнім загрозам та знайти найбільш раціональні підходи до

вирішення ситуацій, що можуть вплинути на соціально-економічне положення країн.

Відповідно до окреслених стратегічних цілей розвитку України, а це співпраця України з країнами ЄС в межах Угоди про асоціацію, забезпечення сталого економічного зростання та утвердження інноваційної моделі розвитку, необхідно зауважити, що їх досягнення повинне супроводжуватись низкою стратегічних документів щодо забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності регіонів та наближення їх за рівнем соціально-економічного розвитку до рівня регіонів країн ЄС. Якщо говорити про національну безпеку, то ключовими засадами тут постають технологічний рівень розвитку та інноваційна активність підприємств, а також національна інноваційна система. Спираючись на дослідження науковців та умови виконання Угоди про співробітництво здійснено заходи щодо розвитку інноваційної інфраструктури, зокрема транспортного забезпечення та залізничних кордонів, крім того здійснено модернізацію та реконструкцію потужностей в промисловій сфері та залізничній, проведені деякі заходи щодо стимулювання інноваційної активності та підприємницької діяльності суб'єктів господарювання (прийняття Закону України «Про Загальнодержавну програму розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки»).

Розглянувши особливості транскордонного співробітництва можемо виділити деякі заходи щодо підвищення економічної безпеки співпраці з прикордонними територіями:

- розробити Стратегію економічної безпеки щодо співпраці України з країнами ЄС, яка б допомогла сприяти виконанню основних завдань Угоди про асоціацію України і ЄС;
- удосконалення системи інституціональних механізмів посилення конкурентоспроможності України за рахунок інтеграції функцій управління;
- активізація зовнішньоекономічної діяльності адміністративних територій в умовах поглиблення взаємовідносин України з країнами ЄС;
- формування сприятливого інвестиційного клімату, який буде передбачати диференціацію умов інвестування залежно від об'єкту;
- покращення інформаційного забезпечення, зокрема можливість розгляду міжнародних, галузевих і регіональних проектів щодо впровадження інноваційних технологій ведення бізнесу та розвитку економіки;

- залучення та підвищення ефективності діяльності державних органів влади та інститутів у налагоджені ефективних прикордонних міжнародних зв'язків щодо покращення рівня соціально-економічного розвитку та життя населення, надання їм повноважень в рамках програми розвитку співробітництва;
- забезпечення ефективних та безпечних кордонів, через поглиблення співробітництва з прикордонними службами країн ЄС;
- вдосконалення нормативної і законодавчої бази щодо співпраці України та її регіонів з країнами ЄС.

Висновок

Отже, з огляду вище представленого можемо відмітити, що головним чинником формування рівня національної економічної безпеки країни, і як наслідок формування інвестиційного клімату держави є збалансованість у поєднанні сфер інтересів учасників прикордонного співробітництва, євро регіонів та економічного потенціалу держави.

Список використаних джерел

1. Проблеми розвитку транскордонного співробітництва України в умовах розширеного ЄС: монографія / за ред. д.е.н., проф. Н. Мікули, к.е.н., доц. В. Борщевського, к.е.н. Т. Васильціва. – Львів: Ліга Прес, 2009. – 436 с.
2. Лаврова Е.В. Трансграничное сотрудничество: проблемы, перспективы и экономическая безопасность / Е.В. Лаврова // *Фундаментальные исследования*. – 2016. – № 11–5. – С. 1026–1030.
3. Развитие транскордонного сотрудничества с новыми государствами-членами ЕС: метод. рек. / авт.кол.: В.М. Кривцова (кер.), О.М. Овчар, О.А. Остапенко та ін. – К.: НАДУ, 2009. – 40 с.
4. Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24.06.2004 р. №1861–IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.
5. Мікула Н.А., Засадко В.В. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції: монографія / Н.А. Мікула, В.В. Засадко. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, 2014. – 316 с.

References

1. Problemy rozvytku transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy v umovakh rozshyrenoho YeS: monohrafiia [Problems of the development of cross-border cooperation of

Ukraine in the context of the enlarged EU: monograph] / za red. d.e.n., prof. N. Mikuly, k.e.n., dots. V. Borshchevskoho, k.e.n. T. Vasylytsiva. Lviv: Liha Pres, 2009. 436 p.

2. Lavrova E.V. Transgranichnoe sotrudnichestvo: problemy, perspektivy i ekonomicheskaya bezopasnost [Cross-border cooperation: problems, prospects and economic security]. *Fundamentalnye issledovaniia* [Basic research]. 2016, No 11–5, P. 1026–1030.

3. Rozvytok transkordonnoho spivrobitnytstva z novyymi derzhavamy-chlenamy YeS: metod. rek. [Development of cross-border cooperation with the new EU member states: method. rivers] / avt. kol.: V.M. Kryvtsova (ker.), O.M. Ovchar, O.A. Ostapenko ta in. – Kyiv: NADU, 2009. 40 p.

4. Zakon Ukrainy «Pro transkordonne spivrobitnytstvo» vid 24.06.2004 r. №1861–IV [The Law of Ukraine «On Trans-border Cooperation» dated June 24, 2004 No. 1861–IV]. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

5. Mikula N.A., Zasadko V.V. Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy v konteksti yevrointehratsii: monohrafiia [Cross-border cooperation of Ukraine in the context of Eurointegration: monograph]. Kyiv: Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy [National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine], 2014. 316 p.

Дані про автора

Зарічна Олена Володимирівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування, маркетингу та менеджменту Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»
e-mail: zarichna32@gmail.com

Данные об авторе

Заречная Елена Владимировна,

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры бизнес-администрирования, маркетинга и менеджмента Государственное высшее учебное заведение «Ужгородский национальный университет»
e-mail: zarichna32@gmail.com

Data about the author

Olena Zarichna,

Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Business-Administration, Marketing and Management State Higher Educational Institution «Uzhgorod National University»
e-mail: zarichna32@gmail.com